

Υπόθεση C-456/02

Michel Trojani

κατά

Centre public d'aide sociale de Bruxelles (CPAS)

(αίτηση του Tribunal du travail de Bruxelles
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως)

«Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων — Ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Δικαίωμα διαμονής — Οδηγία 90/364/ΕΟΚ — Περιορισμοί και προϋποθέσεις — Πρόσωπο απασχολούμενο σε άσυλο αστέγων με αντάλλαγμα ωφελήματα σε είδος — Δικαίωμα σε παροχές κοινωνικής πρόνοιας»

Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα L. A. Geelhoed της 19ης Φεβρουαρίου 2004	I - 7576
Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 7ης Σεπτεμβρίου 2004	I - 7595

Περίληψη της αποφάσεως

1. *Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων — Ελευθερία εγκαταστάσεως — Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών — Διατάξεις της Συνθήκης — Πεδίο εφαρμογής — Υπήκοος κράτους μέλους που παρέχει υπηρεσίες υπέρ ασύλου αστέγων επί 30 περίπου ώρες εβδομαδιαίως και λαμβάνει ως αντάλλαγμα ωφελήματα σε είδος και χρηματική αμοιβή — Δεν εμπίπτει (Άρθρο 43 ΕΚ και 49 ΕΚ)*

2. *Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων — Εργαζόμενοι — Έννοια — Ύπαρξη σχέσεως εργασίας — Άσκηση πραγματικής και ουσιαστικής δραστηριότητας — Υπήκοος κράτους μέλους που παρέχει υπηρεσίες υπέρ ασύλου αστέγων επί 30 περίπου ώρες εβδομαδιαίως και λαμβάνει ως αντάλλαγμα ωφελήματα σε είδος και χρηματική αμοιβή — Εκτίμηση από τον εθνικό δικαστή*
(Άρθρο 39 ΕΚ)
3. *Ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και ελεύθερης διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών — Δικαίωμα διαμονής — Άμεση εφαρμογή του άρθρου 18, παράγραφος 1, ΕΚ — Περιορισμοί και προϋποθέσεις — Εφαρμογή τηρουμένων των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου και ιδίως της αρχής της αναλογικότητας — Υπήκοος της Ένωσης που δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα και διαθέτει κάρτα διαμονής χορηγηθείσα από το κράτος μέλος υποδοχής — Απολαύει ίσης μεταχειρίσεως ως προς την παροχή κοινωνικής πρόνοιας καλύπτουσας τις ανάγκες διαβίωσης*
(Άρθρο 12 ΕΚ και 18 § 1 ΕΚ)

1. Ένας υπήκοος κράτους μέλους που, στο πλαίσιο ατομικού σχεδίου επανεντάξεως, παρέχει, εντός άλλου κράτους μέλους, διάφορες υπηρεσίες προς όφελος ενός ασύλου και υπό τη διεύθυνση του ασύλου αυτού επί 30 περίπου ώρες εβδομαδιαίως, λαμβάνοντας ως αντάλλαγμα ωφελήματα σε είδος και χρηματική αμοιβή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 43 ΕΚ και 49 ΕΚ.

Αφετέρου, η δραστηριότητα που ασκείται κατά τρόπο σταθερό και συνεχή ή, εν πάση περιπτώσει, χωρίς προβλέψιμο χρονικό περιορισμό δεν εμπίπτει στις κοινοτικές διατάξεις περί παροχής υπηρεσιών.

(βλ. σκέψεις 20, 22, 27-29, διατακτ. 1)

Συγκεκριμένα, αφενός, το δικαίωμα εγκαταστάσεως που προβλέπουν τα άρθρα 43 ΕΚ έως 48 ΕΚ περιλαμβάνει μόνον την ανάληψη και την άσκηση κάθε είδους μη μισθωτών δραστηριοτήτων, καθώς και τη σύσταση και διαχείριση εταιριών, την ίδρυση πρακτορείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών εταιριών. Επομένως, οι μισθωτές δραστηριότητες δεν περιλαμβάνονται στο εν λόγω δικαίωμα.

2. Ένας υπήκοος κράτους μέλους που, στο πλαίσιο ατομικού σχεδίου επανεντάξεως, παρέχει, εντός άλλου κράτους μέλους, διάφορες υπηρεσίες προς όφελος ενός ασύλου και υπό τη διεύθυνση του ασύλου αυτού επί 30 περίπου ώρες εβδομαδιαίως, λαμβάνοντας ως αντάλλαγμα ωφελήματα σε είδος και χρηματική αμοιβή δεν μπορεί να επικαλεστεί δικαίωμα διαμονής υπό την ιδιότητα εργαζομένου, κατά την έννοια

του άρθρου 39 ΕΚ, παρά μόνον αν η μισθωτή δραστηριότητα που ασκεί έχει πραγματικό και ουσιαστικό χαρακτήρα. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να προβεί στις αναγκαίες εξακριβώσεις επί των πραγματικών περιστατικών, προκειμένου να εκτιμήσει αν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή στην υπόθεση της οποίας επιλαμβάνεται. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να στηριχθεί σε αντικειμενικά κριτήρια και να εκτιμήσει σφαιρικά όλες τις περιστάσεις της υποθέσεως που άπτονται της φύσεως τόσο των οικείων δραστηριοτήτων όσο και της επίδικης σχέσεως εργασίας. Το αιτούν δικαστήριο πρέπει ιδίως να εξακριβώσει αν οι υπηρεσίες που πράγματι παρέσχε ο ενδιαφερόμενος σχετίζονται όντως με την αγορά απασχολήσεως. Προς τούτο, μπορούν να ληφθούν υπόψη το καθεστώς λειτουργίας και η πρακτική του ασύλου, το περιεχόμενο του σχεδίου κοινωνικής επανεντάξεως καθώς και η φύση και οι λεπτομέρειες παροχής των υπηρεσιών.

(βλ. σκέψεις 17, 20, 22, 24, 29, διατακτ. 1)

3. Ένας πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν απολαύει εντός του κράτους μέλους υποδοχής δικαιώματος διαμονής σύμφωνα με τα άρθρα 39 ΕΚ, 43 ΕΚ ή 49 ΕΚ μπορεί, μόνον υπό την ιδιότητά του του πολίτη της Ένωσης, να αποκτήσει εντός του εν λόγω κράτους μέλους δικαίωμα διαμονής κατά άμεση εφαρμογή του άρθρου 18, παράγραφος 1, ΕΚ. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού υπόκειται σε περιορισμούς και προϋποθέσεις που προβλέπονται από την εν λόγω διάταξη, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η υποχρέωση του εν λόγω πολίτη να διαθέτει επαρκείς για τη διαβίωσή του πόρους, αλλά οι αρμόδιες αρχές πρέπει να μεριμνούν ώστε η εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών και προϋποθέσεων να μην αντιβαίνει στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου και ιδίως στην αρχή της αναλογικότητας. Ωστόσο, εφόσον εξακριβωθεί ότι ο πολίτης της Ένωσης που δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα διαθέτει κάρτα διαμονής, μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 12 ΕΚ προκειμένου να του χορηγηθεί παροχή κοινωνικής πρόνοιας όπως το ελάχιστο όριο διαβιώσεως.

(βλ. σκέψεις 33, 43, 46, διατακτ. 2)